

TEN GELEIDE

Het nummer van *TijdSchrift voor Skandinavistiek* dat hier voor u ligt bevat bijdragen die gepresenteerd werden tijdens de zestiende Scandinavistendagen van het Nederlandse taalgebied, gehouden op 27 en 28 maart 1995 in Groningen.

Het thema van de Scandinavistendagen was 'Biografie - Een genre in verandering'. Ooit was het bijna een vanzelfsprekendheid dat men bij het analyseren van literaire teksten vrijelijk terug kon grijpen op de gegevens die men kende over het leven van de auteur. Deze praktijk waarbij een directe relatie tussen oeuvre en auteur werd verondersteld, werd zo sterk becriticiseerd door aanhangers van het formalisme en *New Criticism*, dat tegen het midden van deze eeuw een definitief einde aan de biografisch-psychologische methode in de literatuurwetenschap leek te zijn gekomen. Desalniettemin is al geruime tijd sprake van een hernieuwde belangstelling voor diverse vormen van biografisch en autobiografisch schrijven. Sinds het begin van de jaren tachtig zijn literatuurwetenschappers, om verschillende redenen, (opnieuw) geïnteresseerd geraakt in de vraag, hoe persoonlijke werkelijkheidsbeleving in literaire teksten tot uitdrukking wordt gebracht. Men kan volstaan met een bezoek aan de betere boekhandel om te constateren dat het biografische schrijven een sterke opbloei beleeft, ook in de Scandinavische landen.

De sterke opbloei van de biografie wordt niet door iedereen als een positieve ontwikkeling gezien en het is van belang om het genre kritisch te blijven volgen. De Engelse romancier Julian Barnes relativeert in zijn bekende boek *Flaubert's Parrot* (1985) de manier waarop er door sommige biografen, zonder enige terughoudendheid in het privéleven van schrijvers wordt 'gewroet'. Soms zijn zelfs de meest intieme details niet veilig voor hun grijpgrage handen en worden de gevoeligste gegevens breed uitgemeten. De privacy van auteurs, dood of levend, lijkt soms geen enkele bescherming te genieten en Barnes verzucht in dit verband dan ook:

People assume they own part of you, on no matter how small an acquaintance; while if you are reckless enough to write a book, this puts your bank account, your medical records, and the state of your marriage irrevocably into the public domain. (p. 86)

In dit nummer van *TvS* laten een aantal auteurs die zelf biografische werken op hun naam hebben staan, hun licht schijnen over dit interessante genre. De spits wordt afgebeten door de Deen Henrik Wivel. Hij schreef in 1982 een biografisch getinte studie over het werk van Johannes V. Jensen, maar maakte vooral naam door zijn boek *Snedronningen. En bog om Selma Lagerlöfs kærlighed* (1988) dat over leven en oeuvre van de Zweedse schrijfster Selma Lagerlöf gaat. Wivel pleitte in zijn voordracht voor een grotere distantie tussen de biograaf en de gebiografeerde persoon. Dat die visie in de praktijk maar ten dele te handhaven is, blijkt uit Wivels verhaal over zijn eerste bezoek aan Mårbacka, het huis van Lagerlöf. In Wivels artikel wordt met name aandacht besteed aan de discrepantie tussen het leven van de gebiografeerde auteur als privépersoon en als publiek persoon. Wivel pleit ervoor om een duidelijk literatuurwetenschappelijk onderscheid te maken tussen de schrijversbiografie en de schrijversmonografie. Tevens behandelt hij kort de vraag naar het talige karakter van de vorming van de individualiteit.

De Zweedse romancier Sigrid Combüchen schreef een roman over de Engelse dichter Lord Byron, *Byron* (1988), vanuit een uitzonderlijk perspectief. In *Byron* beschrijft Combüchen de romanticus Lord Byron niet op directe maar indirect, namelijk door de ogen van een groepje Engelse bewonderaars, zg. 'byronisten'. Op ingenieuze wijze plaatst Combüchen in haar boek Byron in twee historische contexten; namelijk één van de jaren vlak voor de tweede wereldoorlog en één van de tijd van Lord Byron zelf, ruim anderhalve eeuw eerder. Voor Combüchen staat de vraag naar de invloed van de tijdsgeest op de vorming van de individualiteit centraal. In haar bijdrage aan dit nummer van *TvS* richt Sigrid Combüchen zich vooral op de betekenis van bronnen, zoals brieven. Daarbij is zij van mening dat de romanbiograaf "inte skall fabulera".

De Noorse romanschrijfster Liv Kjøtzow schreef een biografie over Amalie Skram, *Den unge Amalie Skram. Portrett fra det nittende århundre* (1992). Maar Kjøtzow integreerde in de levensschets van Skram een autobiografische laag, waardoor er in haar werk een dialoog tot stand komt tussen Kjøtzow zelf — als romancier en biograaf — en de gebiografeerde Amalie Skram. *Den unge Amalie Skram* is zowel te lezen als een biografie van Skram, als een autobiografie van Kjøtzow. In haar bijdrage aan dit

nummer staan de vraag naar de functie van dit subjectivisme, alsmede de stelling dat de traditionele ontwikkelingsroman heeft afgedaan als model voor de moderne biografie, centraal. Ook meent zij dat het in het huidige tijdsgewricht nog steeds mogelijk is om een (historische) persoon te gebruiken als een synthetiserende spiegel, om een cultuurhistorisch tijdperk op geloofwaardige wijze uit te beelden.

In Zweden baarde Carina Burman in 1993 opzien met haar roman-biografie over Johan Henric Kellgren, *Min salig bror Jean Hendrich*. In 1988 had zij al een wetenschappelijke studie over de kleurrijke Kellgren gepubliceerd, maar in *Min salig bror Jean Hendrich* neemt Burman de romanvorm ter hand en belicht zij Kellgren door de ogen van diens oudere broer Jonas en één van Kellgren's geliefden, Hedda Berg. In haar voordracht, 'Faking the 18th Century', ging Burman vooral in op vragen die verband hielden met de relatie tussen wetenschappelijke biografische studie en de romanbiografie. Zij gaf tevens aan welke rethorische vormen zij heeft toegepast om de persoonlijkheid van een achttiende eeuwse te leven te brengen. Ook in haar artikel in dit nummer maakt Burman op vernuftige wijze gebruik van de rethorica, waarmee zij het belang onderstreept van de literaire 'verleidingskunst', als het erom gaat het verleden te concretiseren.

In dit nummer van *TvS* ontbreekt helaas een bijdrage van de tweede spreker, de Finlands-Zweedse schrijver Bo Carpelan. Dat is deste meer te betreuren, omdat Carpelan tijdens de Scandinavistendagen op zeer levendige wijze een voordracht hield over de totstandkoming van zijn belangrijke roman *Axel* (1986). Carpelan baseerde zich hoofdzakelijk op de briefwisseling tussen zijn oudoom en de beroemde componist Jean Sibelius. Om het ontbreken van een schriftelijke bijdrage van de hand van Bo Carpelan enigszins te compenseren, is een artikel van Henk van der Liet opgenomen. Deze bijdrage gaat in op het leven en werk van de Deense schrijver Thorkild Hansen en de recent verschenen biografie van Poul Behrendt over Hansen, *Djævlepagten* (1995).

Tijdens de Scandinavistendagen werden er ook twee workshops gehouden, waarvan de ene geleid werd door Janke Klok en de andere door ondergetekende. Er werd door een groot aantal deelnemers, — gast-sprekers, docenten en studenten — levendig gediscussieerd. De resultaten van de workshops werden als afronding van de Scandinavistendagen

besproken tijdens een paneldiscussie. Deze stond onder leiding van Karst Woudstra, dramaturg en schrijver, en bovendien vertaler van onder meer Carpelans *Axel* en Combüchen's *Byron*. Eén van de kwesties die daarbij aan de orde kwam, was de vraag of en zo ja op welke wijze, biografische kennis van belang is voor het literatuuronderwijs. Is het begrijpen van de strekking van teksten niet al te vaak gekoppeld aan zaken die met de tekst zelf niets te maken hebben, was één van de opmerkingen waarover uitvoerig van gedachten werd gewisseld. De conclusie van Bo Carpelan dat de beleving van het literaire werk vooraf moet gaan aan de literaire analyse, werd door veel van de aanwezigen onderschreven.

Terugkijkend op de Scandinavistendagen, moet ook het optreden van het Universiteitstheater van Gothenburg vermeld worden. De opvoering van Ernst Ahlgren's (Victoria Benedictsson) *Romeos Julia* (1888) was bijzonder geslaagd.

Met de teksten in dit nummer van *TvS* wordt opnieuw onderstreept, dat er veel inspiratie uit deze jaarlijkse Scandinavistendagen te putten valt. De redactie spreekt haar dank uit aan de auteurs en de organisatoren in Groningen voor hun medewerking. De ruim honderd deelnemers aan de zestiende Scandinavistendagen van het Nederlandse taalgebied kunnen in dit nummer van *TvS* nog eens op hun gemak de bijdragen tot zich nemen. En voor hen die niet aanwezig konden zijn zal dit nummer hopelijk een aangename kennismaking vormen met een aantal interessante artikelen over verschillende aspecten van de moderne literaire biografie in Scandinavië.